

Sistemik Derleme/Systematic Review

Mastektomi Olan Hastalar ile Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelemesi: Bir Sistemik Derleme

A Review of Postgraduate Theses on Mastectomy Patients: A Systematic Review

Şeyda Kazanç¹ ¹Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Tokat, TÜRKİYE

Geliş tarihi/ Date of receipt: 01/12/2023

Kabul tarihi/ Date of acceptance: 11/03/2024

© Ordu University Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Türkiye, Published online: 12/11/2024

ÖZ

Amaç: Bu sistemik derlemede Türkiye’de, hemşirelik alanında mastektomi ile yapılan lisansüstü tezlerin sistemik olarak incelenmesidir.

Yöntem: Çalışma Ulusal Tez Merkezine kayıtlı tezlerin 1-17/11/2023 tarihleri arasında doküman analizi yöntemi ile sistemik incelemesi ile yapılmıştır. Anahtar kelimeler “mastektomi” ve “hasta” olarak belirlenmiş ve yapılan tarama sonucunda 102 teze ulaşılmıştır. Dahil edilme kriterlerine uyan 22 tez derinlemesine incelenmiştir.

Bulgular: Değerlendirmeye alınan tezlerin %27.3’ü profesör danışmanlığında, %77.3’ü yüksek lisans tezi, %50’si hemşirelik anabilim dalında ve %63.6’sı tanımlayıcı türde yapılmıştır. Araştırmaya dahil edilen tezlerde beden imajı, benlik saygısı, beden algısı, beden değeri, beden beğenisi, cinsel yaşam, cinsel doyuma ile cinsel yaşam kalitesi, ağrı, uyku kalitesi bakım gereksinimleri, bağımlılık ve konfor düzeyi ile hemşirelik bakımından duyulan memnuniyetleri incelenmiştir.

Sonuç: Mastektomi olan hastaların ameliyat sonrası süreçte her bir kavramla ilgili olumsuz deneyim yaşadığı belirlenmiştir. Tanımlayıcı araştırmalar hastaların yaşadığı sorunların belirlenmesinde araştırmacılar için yol gösterici olsa da kanıta dayalı uygulamaların kullanıldığı müdahale çalışmalarının yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda hastaların eğitim ve gereksinimleri doğrultusunda deneysel araştırmaların daha fazla yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mastektomi, tez, sistemik derleme, hemşirelik

ABSTRACT

Objective: The aim of this systematic review is to systematically examine the postgraduate theses on mastectomy in the field of nursing in Turkey.

Method: The study was conducted by systematic review of the theses registered in the National Thesis Center between 1-17/11/2023 by document analysis method. The keywords "mastectomy" and "patient" were determined and 102 theses were reached as a result of the search. Twenty-two theses that met the inclusion criteria were analyzed in depth.

Results: Of the theses evaluated, 27.3% were conducted under the supervision of a professor, 77.3% were master's theses, 50% were in the department of nursing and 63.6% were descriptive. In the theses included in the study, body image, self-esteem, body perception, body value, body appreciation, sexual life, sexual satisfaction and quality of sexual life, pain, sleep quality care needs, dependency and comfort level and satisfaction with nursing care were examined.

Conclusion: It was determined that mastectomy patients had negative experiences related to each concept in the postoperative period. Although descriptive studies guide researchers in determining the problems experienced by patients, it was concluded that intervention studies using evidence-based practices are insufficient. In this direction, it is recommended to conduct that more experimental studies be conducted in line with the education and needs of patients.

Keywords: Mastectomy, thesis, systematic review, nursing

ORCID IDs of the authors: ŞK: 0000-0002-0252-8138

Sorumlu yazar/Corresponding author: Öğr. Gör. Dr. Şeyda Kazanç

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Tokat, TÜRKİYE

e-posta/e-mail: orhanseyda@hotmail.com

Atıf/Citation: Kazanç Ş. (2024). Mastektomi olan hastalar ile yapılan lisansüstü tezlerin incelemesi: Bir sistemik derleme. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 7(3), 866-878. DOI: 10.38108/ouhcd.1398943

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Kanser, yaşamın değişimi, umutsuzluk, ağrı, acı çekme ve ölüm gibi korkuları yaşatan, giderek yaygınlaşan ve yüksek oranlarda ölüme neden olan bir sağlık sorunudur. Meme kanseri, kanserin kadınlar arasında görülen en yaygın türüdür (Anbiyaiee et al., 2020). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 2022 yılı verilerine göre, dünya genelinde her yıl yaklaşık 2,2 milyon kadın meme kanserine yakalanmakta ve her yıl yaklaşık 685.000 kadın meme kanseri nedeni ile hayatını kaybetmektedir (WHO, 2022). Meme kanserinin yaygın tedavisi ise mastektomidir (Anbiyaiee et al., 2020). Mastektomi olan hastalar tedavi ve bakımları sürecinde yaşanması muhtemel durumlar ile ilgili bilgi genellikle hekim tarafından karşılanırken kadınlar bu süreçte duygusal ve fiziksel yoksunluk yaşayabilmektedirler. Özellikle duygusal yoksunluk mastektomi sürecini hasta ile birlikte yaşayan aileler tarafından karşılanmaya çalışılmaktadır. Ancak profesyonel kişiler tarafından alınamayan bu destek hastaların hem psikolojik sorunlar yaşamalarına hem de mastektomi sonrası sürece uyumlanma aşamasında zorlanmalarına neden olmaktadır (Izydorczyk ve ark., 2018). Bu kapsamda hastaların hemşirelerden beklentisi de artmaktadır (Tang ve ark., 2023). Ancak hemşirelerin yoğun çalışma koşulları, mastektomiye yönelik uzmanlık gerektirecek bilgi donanımına sahip olmamaları, bazı durumlarda hastaya karşı yaklaşımın etkin yürütülememesi gibi eksiklikler ve yetersizlikler nedeni ile ne yazık ki karşılanamamaktadır. Nitekim karşılanması gereken bu büyük boşluk da hastaların tedaviden beklentilerinin azalması ve günlük yaşamlarına uyumlanamama gibi farklı sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır (Tang ve ark., 2023; Yeon ve ark., 2022).

Hemşirelik bakımı ile mastektomi olan hastaların ameliyat öncesi süreçten başlayarak alacakları psikolojik ve fiziksel destek onların ameliyat sonrası dönemde küçük ve geniş aile ilişkileri, sosyal çevreye uyumları, tedavi başarısı, mesleğe dönüş süresi, günlük aktiviteleri gerçekleştirme düzeyleri gibi birçok konuda yarar sağlayacaktır (Izydorczyk ve ark., 2018; Uzkeser, 2022; Tang ve ark., 2023). Hemşireler ve hemşire akademisyenler tarafından, hastaların ameliyat sonrası destek alma gereksinimleri yapılan bilimsel ve lisans üstü araştırmalar ile yapılmaktadır. Bu kapsamda hastaların yaşadıkları sorunların belirlenerek daha geniş kitlelere ulaştırılmasında bu araştırmaların büyük katkısı bulunmaktadır. Ayrıca lisansüstü

araştırmalar dahilinde gerçekleştirilen girişimler hastaların iyileşme sürecinin hızlanmasına, ameliyat sonrası daha az komplikasyon gelişmesine ve yeni hayatlarına daha kolay uyum sağlamalarına yarar sağlamaktadır. Bu sistematik derleme mastektomi ile yapılan lisansüstü tez sonuçlarını bir araya getirmiş ve sistematik olarak sunumu yapılmıştır. Bununla birlikte tez çalışmalarından elde edilen sonuçların kapsamlı bir analizi yapılmıştır.

Materyal Metot

Araştırmanın Tipi

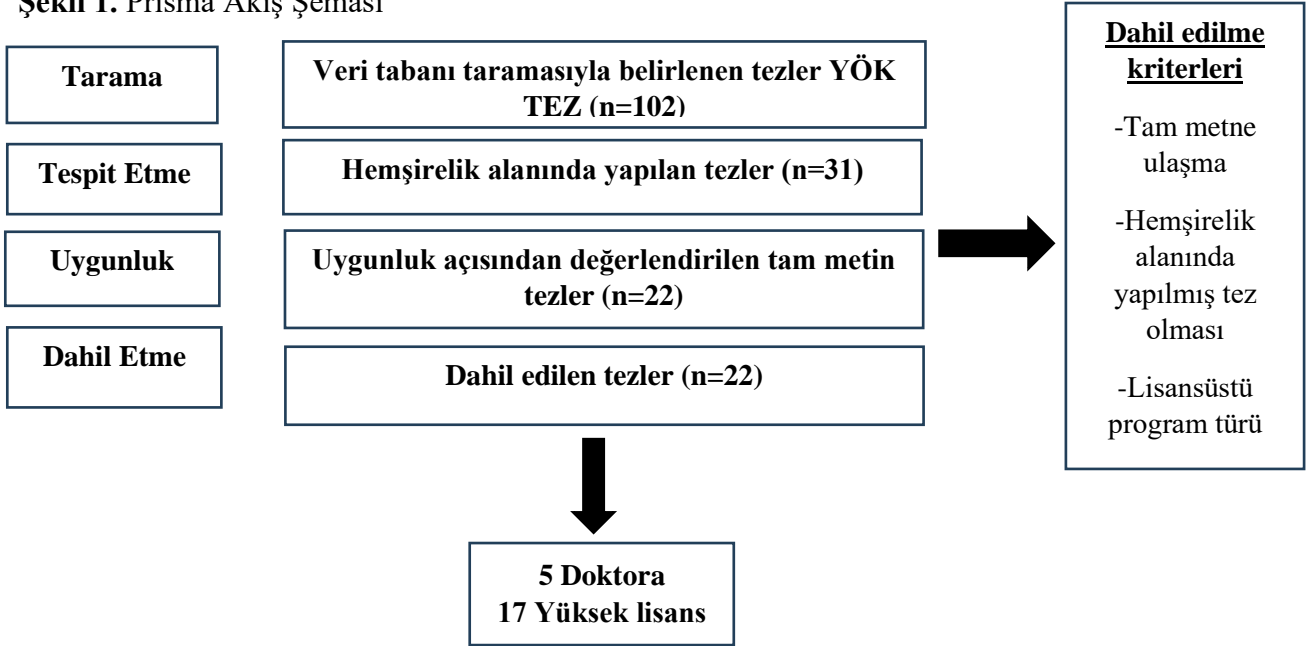
Yüksek Öğretim Kurulu Tez Merkezi arşivinde kayıtlı olan mastektomi olan hastalar ile ilgili lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesi amacıyla doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışma kapsamında değerlendirilmeye alınan tezlerin taraması 1-17 Kasım 2023 tarihleri arasında yapılmıştır. Tez taraması için Türkiye Ulusal Tez Veri Tabanı kullanılmıştır. Lisansüstü tezlerin kapsamlı bir taraması amacıyla yıl sınırlaması yapılmamıştır. Tarama sürecinde, anahtar kelimeler Medical Subject Headings (MESH) üzerinden seçilmiş olup, özellikle "mastektomi" ve "hasta" kelimelerinin kombinasyonlarına odaklanılmıştır. İlgili anahtar kelimeler ile 102 teze ulaşılmıştır. Bu tezlerden hemşirelik dışı 71 tez, hemşirelik alanında olup tam metin erişime açık olmayan 6 ve mastektomi olan hastalarla çalışılmayan 3 tez değerlendirme dışı bırakılarak 22 tez değerlendirmeye alınmıştır. Çalışma PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic reviews and Meta-analysis) kontrol listesine göre metodolojik düzenlemesi yapılmıştır (Şekil 1.).

Bu çalışma, Ulusal Tez Merkezi'nde bulunan tezlerin incelenmesi olarak yapıldığı için etik kurul izni alınmasına ihtiyaç duyulmamaktadır. Sistematik derleme sürecinde, araştırmacılara maddi veya manevi zarar verebilecek bir risk bulunmamaktadır. Ayrıca, incelenen makalelerin kaynakçada belirtilmiştir.

Bulgular

Dahil edilme kriterlerini karşılayan tezler 2023-2008 yılları arasında yürütülmüştür. Değerlendirmeye alınan tezlerin danışman unvanı, tez türü, tezin yapıldığı anabilim dalı, araştırma türü ile ilgili bilgileri Tablo 1'de yer almaktadır. Araştırmaya dahil edilen tezler incelendiğinde altı tezin danışmanı profesör, beş doktora 17 yüksek lisans tezidir. Ayrıca 11 tez hemşirelik anabilim dalında yapılmıştır 14 tez tanımlayıcı olarak

Şekil 1. Prisma Akış Şeması

planlanmıştır (Tablo 1). Tezlerin tamamı mastektomi olan hastalar ile yürütülen çalışmalardır.

Tablo 2’de ise tezlerin kapsamlı değerlendirmesi yapılmıştır. Yapılan tezler yazar/yıl, tez adı, tez türü, araştırma yöntemi, örneklem sayısı, ölçüm aracı ve sonuç başlıkları altında incelenmiştir (Tablo 2).

Tablo 1. Mastektomi Olan Hastalar ile Yapılan Tezlerin Tanımlayıcı Özellikleri

Tanımlayıcı Özellikler	Sayı(n)	Yüzde (%)
Danışman Unvanı		
Profesör Unvanı	6	27.2
Doçent Doktor	8	36.4
Doktor Öğretim Üyesi	8	36.4
Tez Türü		
Doktora	5	22.7
Yüksek Lisans	17	77.3
Tezin Yapıldığı Anabilim Dalı		
Hemşirelik	11	50.0
Cerrahi Hastalıkları	7	31.9
Hemşireliği		
Halk Sağlığı Hemşireliği	3	13.6
Psikiyatri Hemşireliği	1	4.5
Araştırma Türü		
Tanımlayıcı	14	63.6
Yarı Deneysel	2	9.1
Deneysel	2	9.1
Karma Yöntem (Nitel +Randomize Kontrollü Çalışma)		
Randomize Kontrollü Çalışma	2	9.1

Tartışma

Mastektomi meme kanseri olan kadınlarda sıklıkla tercih edilen bir tedavi yöntemidir. Hastaların sağ kalım oranını artırmakta ancak hayatlarının yeni dönemlerinde hem psikolojik hem de fizyolojik yönden birçok zorlukla karşılaşmalarına neden olabilmektedir.

Araştırma Türkiye’de mastektomi ile yapılan hemşirelik tezlerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya dahil edilen tezlerin % 77.3’ü yüksek lisans tezi olup %63.6’sında tanımlayıcı yöntem kullanılmıştır. Çalışmamızla benzer olarak Akalın ve Şahin (2022)’inin araştırmasında %72.2, Tosunöz (2022)’ün araştırmasında %78.5 ve Balkış (2020)’in araştırmasında %95.65 oranında lisans tezi olduğu belirlenmiştir. Bu durumun yüksek lisans eğitiminin daha yaygın yapılmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Yapılan tezlerin %50’si Hemşirelik Anabilim Dalı’nda yapılmıştır. Bu durumun birkaç anabilim dalının birleşerek hemşirelik anabilim dalı altında lisans üstü eğitim açmasından kaynaklanabilir. Araştırmamızda yer alan tezlerin %63.6’sında tanımlayıcı yöntem kullanılmıştır. Zuhur ve Özpancar’ın 2005-2015 yıllarında kronik hastalık yönetiminde model kullanımını değerlendirdiği çalışmada, araştırmaların %46.4’ü tanımlayıcı olduğu belirlenmiştir. Bu durum araştırmaya da yer alan yüksek lisans tez sayısının fazlalığından kaynaklanabilir. Araştırmaya dahil edilen tezlerin tamamı hastalarla ilgili yapılmıştır.

Tablo 2. Mastektomi Olan Hastalarla Yürütülen Tezlerin Özellikleri

Yazar/Yıl	Tez Adı	Araştırmanın Yöntemi	Örneklem Sayısı	Ölçüm Aracı	Sonuç
Şeyda Kazanç/2023 Doktora	Mastektomi Sonrası Web Destekli İnteraktif Hemşirelik Programının Öz Düzenleme Modeli 'ne Göre Beden Değeri, Bakım Bağımlılığı ve Hastalığa Psikososyal Uyum-Özbildirim Düzeyleri Üzerine Etkisi: Karma Yöntem Çalışması	Karma Yöntem	10 Hasta Nitel Bölüm 67 Hasta Randomize Kontrollü Çalışma (34 Hasta Deney Grubu, 33 Hasta Kontrol Grubu)	Beden Değeri Ölçeği Bakım Bağımlılığı Ölçeği Hastalığa Psikososyal Uyum- Özbildirim Ölçeği Discern Ölçeği Web Sitesi Kullanılabilirlik Ölçeği	Hastalara uygulanan eğitim sonrası son testte müdahale grubunda yer alan hastaların kontrol grubundaki hastalara göre beden değeri ve hastalığa psikososyal uyum-öz bildirim düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ($p<0.001$) daha yüksek olduğu, bakım bağımlılık düzeylerinin ameliyat öncesi puan ortalamasına yaklaşıp hastaların bu süreçten olumlu etkilendiği ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı ($p>0.001$) belirlenmiştir.
Bahar Atalay Güldüren/2022 Doktora	Mastektomi Uygulanan Kadınlarda Telefonla İzlemin Benlik Saygısına ve Beden İmajına Etkisi	Ön Test-Son Test	32 Hasta Deney Grubu, 33 Hasta Kontrol Grubu	Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Beden İmajı Ölçeği	Mastektomi sonrası telefonla izlem destekli eğitim uygulamasının kadınların benlik saygısı düzeylerini yükselttiği, istatistiksel olarak anlamlı olmasa da beden imajı üzerine olumlu etkisi olduğu belirlendi.
Serap Kurtar/2021 Yüksek Lisans	Mastektomi Sonrası Hastaların Uyku Kalitesi ve Etkileyen Faktörler	Tanımlayıcı	110 Hasta	Tanıtıcı Özelliklere İlişkin Form ve Pitsburg Uyku Kalitesi Ölçeği (PUKİ)	Mastektomiden sonra geçirdikleri süre ile PUKİ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak pozitif yönde zayıf ilişki saptanmıştır ($r=0.171$).
Cansu Bican/2020 Yüksek Lisans	Mastektomi Nedeniyle Meme Rekonstrüksiyonu Uygulanan Kadınlarda Benlik Saygısı ve Cinsel Yaşam	Tanımlayıcı	71 Hasta	Tanıtıcı Özellikler Formu, Cinsel Yaşam Kalitesi Ölçeği-Kadın ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	Benlik saygısı yüksek olan katılımcıların cinsel yaşam kalitelerinin yüksek olduğu, uygulanan cerrahi yöntemin benlik saygısı ve cinsel yaşam kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu görüldü. Doku nakli rekonstrüksiyonu uygulanan kadınlarda, meme protezi uygulanan kadınlara göre benlik saygısı ve cinsel yaşam kalitesinin daha yüksek olduğu bulundu.

Tablo 2. (Devam) Mastektomi Olan Hastalarla Yürütülen Tezlerin Özellikleri

Yazar/Yıl	Tez Adı	Araştırmanın Yöntemi	Örneklem Sayısı	Ölçüm Aracı	Sonuç
Azize Atmaca /2020 Yüksek Lisans	Mastektomi Ameliyatı Olan Hastaların İlaç ve Hastalığa Psikososyal Uyumlarının İncelenmesi	Tanımlayıcı	112 Hasta	Hasta Bilgi Formu, İlaç Uyum Bildirim Ölçeği ve Hastalığa Psikososyal Uyum Öz Bildirim Ölçeği	Hastaların psikososyal uyumlarının orta düzeyde olduğu, ilaç uyumlarının iyi düzeyde olduğu, ilaç uyumu ile psikososyal uyum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşıldı. Hastaların yaşı, eğitim düzeyi, çalışma durumu, kanser evresine göre ilaç uyumu arasında anlamlı farklılık bulundu. Benzer şekilde çalışıyor olmak, iyi ekonomik gelir, erken evre, parsiyel mastektomi hastalığa daha yüksek psikososyal uyum gösterilmesi ile ilişkili bulundu.
Birgül Mete/2019 Yüksek Lisans	Mastektomi Sonrası Meme Rekonstrüksiyonu Yapılan Kadınlarda Benlik Saygısı ve Sosyal Görünüş Kaygısı İlişkisi	Tanımlayıcı	82 Hasta	Anket Formu, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)ve Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği (SGKÖ)	Kadınların çalışma durumu ve öğrenim durumu ile RBSÖ puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Kadınların hastalığın hangi evresinde ameliyat olduğu ve psikolojik desteğe ihtiyacı olma durumu ile RBSÖ puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Kadınların meme kanseri tanısı aldığı yaş, kemoterapi alma durumu ve hastalığın hangi evresinde ameliyat olduğu ile SGKÖ puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Çalışma sonucunda RBSÖ ve SGKÖ arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).
Özlem Yılmaz Özdem/2019 Yüksek Lisans	Menapoz Öncesi ve Sonrası Dönemde Mastektomi Girişimi Geçiren Kadınlarda Beden Beğenisi ve Cinselliğin İncelenmesi	Tanımlayıcı	300 Hasta	Bireysel Bilgi Formu, Bedeni Beğenme Ölçeği, Cinsel Yaşam Kalitesi Ölçeği-Kadın	Menapoz öncesi ve sonrası dönemde olan iki kadın hasta grubunun beden beğenisi ve cinsel yaşam kalitesinin mastektomiden etkilenme durumlarının farklı olduğu belirlendi.

Tablo 2. (Devam) Mastektomi Olan Hastalarla Yürütülen Tezlerin Özellikleri

Yazar/Yıl	Tez Adı	Araştırmanın Yöntemi	Örneklem Sayısı	Ölçüm Aracı	Sonuç
Pınar Yeşil Demirci/2019 Doktora	Mastektomi Yapılan Meme Kanserli Kadınlarda Ayak Masajının Üst Ekstremitte Ağrı Şiddeti ve Yaşam Kalitesine Etkisi	Randomize Kontrollü Ve Kalitatif Çalışma	44 Hasta	Kişisel Bilgi Formu, Visüel Analog Skala (VAS) ve Yaşam Kalitesi Ölçeği Eortc Q1q-C30 Quality Of Life Scale (Version 3)	Müdahale ve kontrol gruplarındaki bireyler tanıtıcı, hastalık ve ağrıyla ilgili özellikler açısından benzer bulunmuştur. Müdahale grubunun 1,4,5. ve 6. izlemlerdeki VAS ağrı puan ortalamalarının kontrol grubuna göre anlamlı derecede düştüğü belirlenmiştir. Ayrıca zamana göre değişimleri açısından müdahale grubunun genel sağlık durumu alt boyutu yaşam kalitesinin, fonksiyonel sağlık durumu alt boyutu rol ve zihinsel işlevlerinin kontrol grubuna göre anlamlı derecede arttığı, semptomlar alt boyutu yorgunluk, ağrı ve uykusuzluk semptomlarının ise kontrol grubuna göre anlamlı derecede azaldığı belirlenmiştir. Çalışmanın kalitatif bulguları da kantitatif bulguları destekler niteliktedir.
Fidan Yutmaz/2018 Yüksek Lisans	Mastektomi Öncesi Verilen Video Destekli Eğitimin, Ameliyat Sonrası Ağrı, Anksiyete ve Hasta Konforu Üzerine Etkisi	Randomize Kontrollü Çalışma	60 Hasta	Kişisel Bilgi Formu, Visüel Analog Skala, Genel Konfor Ölçeği, Durumluluk Süreklilik Kaygı Ölçeği	Girişim grubu son izlemden kolda şişlik, omuzda ağrı, hareket kısıtlılığı, hissizlik gibi şikayetler açısından istatistiksel açıdan anlamlı fark ($p<0,05$) olduğu, ağrı düzeyinin daha düşük olduğu, Durumluluk-Süreklilik Kaygı puan ortalaması süreç içinde azalma gösterirken süreklilik kaygı düzeyinin azaldığı belirlenmiştir.
Azime Günaydınlı /2018 Yüksek Lisans	Mastektomi Sonrası Memenin Yeniden Şekillendirilmesine Eğilim Ölçeği'nin Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması	Metodolojik	118 Hasta	Kişisel Bilgi Formu, Mastektomi Sonrası Memenin Yeniden Şekillendirilmesine Eğilim Ölçeği	Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılan ölçeğin Mastektomi olmuş hastaların rekonstrüksiyona eğilimlerinin belirlenmesinde veri toplama aracı olarak kullanılabilir olduğu bulunmuştur.
Halise Akyıldız /2017 Yüksek Lisans	Mastektomi Sonrası Kadınların Tedavi Sürecine Göre Evde Bakım Gereksinimlerinin Belirlenmesi	Tanımlayıcı	188 Hasta	Sosyo-Demografik Özellikler Bilgi Formu, Evde Bakım Gereksinimine İlişkin Bilgi Formu ve Katz Günlük Yaşam Aktiviteleri Ölçeği	Ameliyat sonrası erken dönem hastaları, kemoterapi ve hormon tedavisi alan hastalar en çok hijyen konusunda, radyoterapi alan hastalar ise en çok alışveriş konusunda evde bakımda ihtiyaç duymaktadırlar. Hormon tedavisi alan kadınların tümü bağımsız olarak günlük yaşam aktivitelerinin gerçekleştirirken, en yüksek oranla kemoterapi alan hastalar günlük yaşam aktivitelerinde kısmen bağımlıdır (%9.8). Tedavi süreçlerine göre hastaların günlük yaşam aktivitelerini gerçekleştirme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur.

Tablo 2. (Devam) Mastektomi Olan Hastalarla Yürütülen Tezlerin Özellikleri

Yazar/Yıl	Tez Adı	Araştırmanın Yöntemi	Örneklem Sayısı	Ölçüm Aracı	Sonuç
Filiz Salman/2017 Yüksek Lisans	Mastektomi Yapılan Kadınlarda Sosyal Destek ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Tanımlayıcı	176 Hasta	Hasta ve Hastalığa İlişkin Tanımlayıcı Veriler Formu, Kanser Hastası Sosyal Destek Ölçeği, Connor-Davidson Psikolojik Sağlamlık Ölçeği 25	Mastektomi yapılan kadınlarda sosyal destek ve psikolojik dayanıklılık düzeyi arasında pozitif yönde ilişki saptandı ($r=369$, $p<0,000$) Çalışmamızda kadınların sosyal destek ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri ölçek puanlarına göre orta, yapılan çalışmalara göre yüksek olarak değerlendirildi. Mastektomi yapılan kadınların sosyal desteklerinin iyi olmasının psikolojik dayanıklılıklarının da yükselmesine neden olduğu düşünüldü.
Ayşe Beyliklioğlu/2017 Doktora	Aromaterapinin Mastektomi Öncesi Hastaların Anksiyeteleri Üzerine Etkisi	Kontrol Gruplu Ön Test- Son Test Yarı Deneme Modeli	40 Hasta Deney Grubu, 40 Hasta Kontrol Grubu	Kişisel Bilgi Formu, Durumluk- Sürekli Anksiyete Envanteri	Aromaterapinin mastektomi öncesi hastaların anksiyete düzeylerini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.
Bahar Kefeli Çol /2016 Doktora	Mastektomi Olan Kadınlara ve Eşlerine Sağlığı Geliştirme Modeline Göre Evde Verilen Eğitimin Aile İşlevselliği ve Yaşam Kalitesine Etkisi	Ön Test-Son Test Kontrol Gruplu Ve Deneysel	30 Hasta Deney Grubu, 30 Hasta Kontrol Grubu	Kadınlara Yönelik Tanıtıcı Form, Eşlere Yönelik Tanıtıcı Form, Aile Değerlendirme Ölçeği ve 36 Yaşam Kalitesi Ölçeği	Mastektomi olan kadınlar ve eşlerine sağlığı geliştirme modeline göre evde verilen eğitimin kadınlar ve eşlerin aile işlevselliğini olumlu yönde etkilediği ve yaşam kalitesini geliştirdiği belirlenmiştir.
Gülşah Yıldız /2015 Yüksek Lisans	Mastektomi Olmuş Kadınların Beden İmajı Algıları, Kadınlar ve Eşlerinin Evlilik Uyumları ve Cinsel Doyumları	Tanımlayıcı Ve Analitik	87 Kadın ve Eş	Kadın Tanıtıcı Bilgi Formu, Eş Tanıtıcı Bilgi Formu, Vücut Algısı Ölçeği, Çiftler Uyum Ölçeği ve Golombok-Rust Cinsel Doyum Ölçeği Kadın ve Erkek Formu	Eşlerin evlilik uyumu ve cinsel doyum toplam puan ortancalarının hastalarinkinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Kadınların beden imajı algısı puanı ile kadınların ($p<0.01$) ve eşlerin ($p<0.05$) evlilik uyum puanları arasında negatif yönde bir ilişki belirlenmiştir. Kadınların beden imajı algısı puanı ile kadınların ve eşlerin cinsel doyum puanları arasında pozitif yönde bir ilişki belirlenmiştir ($p<0.01$). Kadın ve eşlerin evlilik uyumu ve cinsel doyumlarının birbiri üzerinde etkili değişkenler olduğu saptanmıştır.

Tablo 2. (Devam) Mastektomi Olan Hastalarla Yürütülen Tezlerin Özellikleri

Yazar/Yıl	Tez Adı	Araştırmanın Yöntemi	Örneklem Sayısı	Ölçüm Aracı	Sonuç
Pamuk Aslı Nemli /2015 Yüksek Lisans	Meme Kanserli Kadınlarda Mastektomi Sonrası Düzenli Egzersiz ve İzlemlerin Fiziksel Aktivite ve Yaşam Kalitesine Etkisi	Randomize Kontrollü Araştırma	31 Hasta Deneysel Grubu, 31 Hasta Kontrol Grubu	Hasta Tanıtım Formu, Uluslararası Fiziksel Aktivite Anketi ve Meme Kanserli Hastalarda Yaşam Kalitesi Ölçeği	Araştırmaya katılan bireylerin yaklaşık yarısının ilk izlemde düzenli postoperatif egzersizlerini yapmadığı ve egzersiz eğitimi uygulanan müdahale grubundaki bireylerde son izlemde inaktivenin azaldığı, toplam fiziksel aktivite düzeylerinin ve beden imajı, yan etki, meme sorunları, kol sorunlarına ilişkin yaşam kalitesi alt ölçek puanlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde arttığı (p<0.05) saptanmıştır.
Seher Gürdil Yılmaz/2014 Yüksek Lisans	Mastektomi Ameliyatı Geçiren Hastalarda Progresif Gevşeme Egzersizlerinin Anksiyete ve Konfor Üzerine Etkisi	Kontrol Gruplu Ön Test- Son Test Yarı Deneme Modeli	30 Hasta Deneysel Grubu, 30 Hasta Kontrol Grubu	Kişisel Bilgi Formu, Durumluk- Sürekli Anksiyete Envanteri ve Genel Konfor Ölçeği	Progresif gevşeme egzersizlerinin hastaların konfor ve anksiyete düzeylerini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.
Hande Cengiz Açı/2013 Yüksek Lisans	Meme Koruyucu Cerrahi Uygulanan Hastalarla Modifiye Radikal Mastektomi Uygulanan Hastaların Yaşam Kalitelerinin Karşılaştırılması	Tanımlayıcı	100 Hasta	Kişisel Tanıtım Formu, Yaşam Kalitesi Ölçeği, Meme Kanserine Özgü Eortc Q1q-Br23 Ölçeği	MKC uygulanan hastaların MRM uygulanan hastalara göre fonksiyonel durumun daha iyi olduğu ve semptom görülme sıklığının da daha az olduğu saptandı.
Didem Öztürk /2013 Yüksek Lisans	Mastektomi Sonrası Uygulanan Meme Rekonstrüksiyonunun Kadının Cinsel Yaşamı Üzerine Etkisi	Tanımlayıcı	Mastektomi Sonrası Meme Rekonstrüksiyonu Olan 34 Hasta, Meme Koruyucu Cerrahi Uygulanan Hasta 33 Ve Mastektomi Olan 33 Hasta	Bireysel Özellikler Formu İle Kadın Cinsel İşlev Ölçeği (KCIÖ)	Meme Koruyucu Cerrahi ve mastektomi sonrası meme rekonstrüksiyonu lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu saptandı. Olguların KCIÖ toplam puan ortalaması temel alınarak yapılan değerlendirmede, kadınların cinsel yaşamını olumsuz yönde etkileyen yaş, eş/partnerin yaşı ve cerrahi girişim tipi olmak üzere belirlenen 3 faktör arasında, kadının yaşının (OR: 7,237), mastektomi sonrası meme rekonstrüksiyonunun (OR: 4,277) ve mastektominin (OR: 30,316) olguların KCIÖ toplam puanını olumsuz yönde etkileyerek cinsel işlev bozukluğuna neden olduğu saptandı.

Tablo 2. (Devam) Mastektomi Olan Hastalarla Yürütülen Tezlerin Özellikleri

/Yıl	Tez Adı	Araştırmanın Yöntemi	Örneklem Sayısı	Ölçüm Aracı	Sonuç
Gülcan Uzun /2009 Yüksek Lisans	Mastektomi Ameliyatı Olan Hastalarda Postoperatif Dönemde Hastaların Hemşirelik Bakımından Memnuniyeti ve Bireyin Sosyodemografik Özellikleri İle İlişkisinin Değerlendirilmesi	Tanımlayıcı	53 Hasta	Newcastle Memnuniyet Hemşirelik Bakım Ölçekleri ve Bireysel Bilgi Formu	Mastektomi hastalarında postoperatif hemşirelik bakımı döneminde memnuniyet düzeyi ile istatistiksel bakımdan anlamlı ilişki gösteren tek demografik karakteristik yaş idi
İlknur Çalışkan /2009 Yüksek Lisans	Mastektomi Ameliyatı Geçiren Hastaların Beden Algıları ve Eş Uyumlarının İncelenmesi	Tanımlayıcı	101 Hasta	Hasta Tanıtım Formu, Vücut Algısı Ölçeği ve Çiftler Uyum Ölçeği	Mastektomi olan hastaların beden algısı ve eş uyumu yüksek bulunmuştur. Bu çalışmada hastaların vücut algısı ve çiftler uyum ölçeğinden aldıkları ölçek puanları literatüre göre daha yüksek bulunmuştur.
Hatice Kurt Öncü /2008 Yüksek Lisans	Mastektomi Ameliyatı Olmuş Meme Kanseri Kadınların, Mastektomi Sonrası Eş Uyumunu ile Yalnızlık Düzeyinin İncelenmesi	Tanımlayıcı	49 Hasta	Kişisel Bilgi Formu ve Çift Uyum Ölçeği	Mastektomi öncesi evlilik ilişkilerinin iyi olduğu ve mastektomi ameliyatının evlilik uyumlarını değiştirmedeği, ameliyat öncesi çoğu kadının kendisini yalnız hissetmemesine rağmen ameliyat sonrası yalnızlık düzeylerinin yüksek bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ameliyat öncesi dönemde kendini yalnız hissetmediğini ifade eden kadınların eş uyumlarının kendini yalnız hisseden kadınlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. (p<0.05)

Mastektominin hastaların günlük ve sosyal hayatı üzerine etkisi düşünüldüğünde yapılan tez çalışmalarının farklı konuları ele alarak yapıldığı görülmektedir.

Tez çalışmalarında beden kavramını değerlendirmek üzere beden imajı (Güldüren, 2022; Yıldız, 2015), benlik saygısı (Bican, 2020; Güldüren, 2022; Mete, 2019), beden algısı (Çalışkan, 2009), beden değeri (Kazanç, 2023) ve beden beğenisine (Yılmaz Özdem, 2019) yönelik düşünce ve algıları incelenmiştir. Tez çalışmaları sonucunda mastektomi olan hastaların bedenlerine yönelik birçok olumsuzluk yaşadığı belirlenmiştir. Hastaların beden imajı, benlik saygısı, beden algısı, beden değeri ve beden beğenilerinin mastektomiden olumsuz etkilendiği, olumsuzluğun demografik özellikler ile ilişkili olabildiği belirlenmiştir. Deneysel yöntem ile yürütülen çalışmalarda da müdahale sonucu hastaların beden imajı, benlik saygısı (Atalay Güldüren, 2022) ve beden değeri (Kazanç, 2023) kavramları üzerine olumlu etki gösterdiği, hastaların ölçeklerden elde ettikleri puan ortalamalarının olumlu yönde değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde yer alan araştırmalarda çalışmamızla benzerlik göstermektedir. Bu durum hastaların ciddi olumsuzlar deneyimledikleri ve aldıkları profesyonel destek neticesinde bedenlerine yönelik bakış açılarını yeniden kazandıklarını ve geliştirdiklerini söyleyebiliriz.

Araştırmamıza dahil ettiğimiz çalışmalar da incelenen bir diğer konu da kadınların cinsel kimlikleri üzerine olmuştur. Tez çalışmalarında hastaların cinsel yaşam (Bican, 2020; Öztürk, 2013), cinsel doyum (Yıldız, 2015) ve cinsel yaşam kalitesi (Yılmaz Özdem, 2019) incelenmiştir. Bu araştırmaların hepsi tanımlayıcı türde yapılmış olup, araştırma sonucu hastaların cinsel yaşam, cinsel doyum ve cinsel yaşam kalitelerinin olumsuz yönde etkilendiği saptanmıştır. Martins Faria ve ark (2022) sistematik derlemesinde yer alan araştırmalarda mastektominin cinsel hayat kalitesini önemli ölçüde düşürdüğü vurgulanmıştır. Bu durum meme kaybının kadınlık kimliğinin ve cinselliğin kaybı olarak algılanmasından ve eşlerinin kendilerini beğenmeyeceği düşüncesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Mastektomi, hastaların günlük yaşam aktivitelerini etkileyebilecek sonuçlar doğurmaktadır. Bu doğrultuda uyku kalitesi (Kurtar, 2021), ağrı (Demirci, 2019; Yutmaz, 2018), evde bakım gereksinimleri (Akyıldız, 2017), bakım bağımlılığı (Kazanç, 2023), fiziksel aktivite (Nemli, 2015), yaşam kalitesi (Cengiz Açıl, 2013; Demirci,

2019; Kefeli Çol, 2016; Nemli, 2015) ve konfor (Gürdil Yılmaz, 2014; Yutmaz, 2018) düzeyleri incelenmiştir. Yapılan çalışmalarda hastaların uyku kalitesinin bozulduğu, şiddetli ağrıya maruz kaldıkları, cerrahi girişime bağlı temel fiziksel ihtiyaçların karşılanması konusunda zorluk yaşadıkları ve fiziksel aktivitelerinin azaldığı belirlenmiştir. Hastaların belirtilen durumlara ek olarak yaşadıkları sürecin başarılı yönetilememesi ile yaşam kalitelerinin azaldığı ve eski konfor düzeyine sahip olmadıkları belirlenmiştir. Nemli (2015)'nin araştırmasında düzenli egzersiz, Kefeli Çol (2016)'un evde verilen eğitim sonrası yaşam kalitesinin yükseldiği saptanmıştır. Kazanç (2023)'in araştırmasında web destekli eğitim sonrası hastaların bağımlılık düzeyinin azaldığı ve ameliyat öncesi seviyeye geldiği saptanmıştır. Literatürde mastektomi hastalarının bakım bağımlılık düzeyini inceleyen çalışma bulunmamakla birlikte egzersizin etkisini değerlendiren (Calapai ve ark., 2023; Uzkeser, 2022; Yeon ve ark., 2022) çalışmalar ile benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim mastektomi hastaların yaşadığı bir uzuv kaybı olmaktan ziyade yaşamlarını yeniden şekillendirmeleri gereken bir süreç olduğunu söyleyebiliriz.

Mastektomi olan hastalar maruz kaldıkları fiziksel travmanın yanında duygusal çöküntü de yaşayabilmekte ve bu durum yaşamlarının yeni dönemine uyumu zorlaştırmaktadır. Araştırmamıza dahil edilen çalışmalarda hastaların yaşadıkları kaygı ve uyumları farklı kategorilerde ele alınarak sosyal görünüş kaygısı (Mete, 2019), anksiyete (Beylikoğlu, 2017; Gürdil Yılmaz, 2014; Yutmaz, 2018), ilaç uyumu (Atmaca, 2020), psikososyal uyum (Atmaca, 2020; Kazanç, 2023), eş uyumu (Çalışkan, 2009; Kurt Öncü, 2008), evlilik uyumu (Yıldız, 2015) ve aile işlevselliği (Kefeli Çol, 2016) başlıkları altında incelenmiştir. Hastalar yaşadıkları meme kaybı ile stigmaya maruz kalabilmekte bu durum da çevrelerine karşı görünüş kaygısı ve anksiyete yaşamalarına ayrıca yeni sürece uyum sağlama aşamasında zorlukla karşılaşmalarına neden olmaktadır (Tang ve ark., 2023). Yutmaz (2018)'in hastalara verdiği video destekli eğitim sonucu anksiyete düzeyinin azaldığı ve konforlarının arttığı, Beylikoğlu (2017)'nin araştırmada da aromaterapinin anksiyeteyi azaltıcı etkisi olduğu belirlenmiştir. Hastalar mastektomi sonrası yaşadıkları psikolojik çöküntünün de etkisi ile ilaç kullanımı konusunda daha hassas davrandıkları (Atmaca, 2020), ancak çevreden gelen tepkiler ve alınan aile desteği ile psikososyal

uyumun değişiklik gösterdiği belirlenmiştir (Atmaca, 2020; Kazanç, 2023).

Hastaların yeni yaşamlarına uyumlanma sürecinde aldıkları sosyal destek, psikolojik sağlamlıkları ve aile işlevselliği de önem arz etmektedir. Tez çalışmalarında sosyal destek, psikolojik sağlamlık (Salman, 2017) ve aile işlevselliği (Kefeli Çol, 2016) incelenmiştir. Çalışmalardan elde edilen sonuçlar neticesinde hastaların aldıkları sosyal desteğin psikolojik sağlamlıkları üzerine olumlu etkisi olduğu, yapılan müdahale ile aile işlevselliğinin pozitif yönde geliştiği belirlenmiştir. Izydorczyk ve ark (2018) araştırmasında hastaların, ameliyattan sonraki iki yıl içerisinde olumsuz duygulara daha az tahammül edebildikleri bu nedenle sosyal ve aile ilişkilerinin güçlendirilmesi ve psikoterapiye kadar uzanabilen profesyonel destek almaları gerektiği vurgulanmıştır (Izydorczyk ve ark., 2018).

Mastektomi olan hastalarla ilgili ele alınması gereken bir diğer konu da ameliyat öncesi ve sonrası süreçte aldıkları hemşirelik bakımınıdır. Uzun (2009) tez çalışmasında hastaların aldıkları hemşirelik bakımından memnuniyetini incelemiş ve memnuniyetin yaştan etkilendiği sonucuna ulaşmıştır (Uzun, 2009). Literatürde yer alan bir çalışmada mastektomi sonrası kemoterapi gören hastalar yaşadıkları endişe ve üzüntüyü hemşirelerin ilgi ve bakımı sayesinde atatabildikleri belirlenmiştir. Aynı çalışmada etkili bir hemşirelik bakımının hastaların yaşam kalitesini artırdığı da saptanmıştır (Yaling ve ark., 2023). Bu durum hemşirelerin hastalarla tedavi süreci boyunca iç içe olarak bakımla ilgili gereksinimleri karşılamalarında ve her hastaların yaşadığı her bir sorunda başvurduğu ilk sağlık profesyoneli olmalarının etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmamızda lisansüstü tezlerinin çoğunluğunu yüksek lisans tezlerinin oluşturduğu ve tanımlayıcı türde yapıldığı belirlenmiştir. Tezlerde beden imajı, benlik saygısı, beden algısı, beden değeri, beden beğenisi, cinsel yaşam, cinsel doyum ve cinsel yaşam kalitesi, ağrı, uyku kalitesi bakım gereksinimleri, bağımlılık ve konfor düzeyi ile hemşirelik bakımından duyulan memnuniyetleri incelenmiştir. Mastektomi olan hastaların ameliyat sonrası süreçte her bir kavramla ilgili olumsuz deneyim yaşadığı belirlenmiştir.

Nitekim elde edilen sonuçlar mastektomi sonrası hastaların deneyim ve düşüncelerinin belirlenmesinde araştırmacılara bir ışık tutmaktadır.

Ancak hastalara eğitim verilen veya mastektomi sonrası süreci destekleme amacı ile müdahale edilen tez çalışmalarının az sayıda olduğu görülmektedir. Müdahale çalışmalarının yetersiz olmasına rağmen yapılan çalışma sonuçlarında hastaların olumlu yönde gelişim gösterdiği saptanmıştır.

Lisansüstü eğitiminde öğrencilerin bakış açılarının geliştirilerek deneysel ve randomize kontrollü çalışmalar yapmaları, kanıta dayalı uygulamaları hasta bakımı ve eğitimine yansıtılabilmeleri için cesaretlendirilmeli ve teşvik edilmeleri, bu çalışmaların yaygınlaştırılması önerilmektedir.

Araştırmamızın Etik Yönü/ Ethics Committee Approval: Literatür incelemesi yapılan bu çalışmada etik kurul raporu alınmasına gerek bulunmamaktadır.

Hakem/Peer-review: Dış hakem değerlendirmesi.

Yazar Katkısı/Author Contributions: Yazar Katkıları Fikir/Kavram: ŞK; Tasarım: ŞK; Denetleme/Danışmanlık: ŞK, Veri Toplama ve/veya İşleme: ŞK; Analiz ve/veya Yorum: ŞK; Kaynak Taraması: ŞK; Eleştirel İnceleme: ŞK; Kaynaklar ve Fon Sağlama: ŞK; Kaynak Taraması: ŞK; Eleştirel İnceleme: ŞK; Kaynaklar ve Fon Sağlama: ŞK; Malzemeler: ŞK.

Çıkar çatışması/Conflict of interest: Ayrıca, bu çalışmada yazarın ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek durumları kapsayacak şekilde; bilimsel ve tıbbi komite üyeliği, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firma ile ilişkisi, çalışma durumu, hissedarlık gibi konularda herhangi bir ilişki bulunmamaktadır.

Finansal Destek/Financial Disclosure: Bu çalışma sürecinde, araştırma konusuyla ilgili herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet ve malzeme sağlayan veya üreten bir firma ya da ticari bir kuruluştan maddi veya manevi destek alınmamıştır. Çalışmanın değerlendirme sürecinde, olumsuz bir etki yaratabilecek herhangi bir maddi-manevi destek alınmamıştır.

Çalışma Literatüre Ne Kattı?

- Bu çalışma mastektomi ile yapılan tezlerin konu eğilimleri ve sonuçlarını ortaya koymasından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
- Mastektominin yaygın olarak yapılması ve hemşirelerin de hastalarla iç içe olarak bu süreçte bakım, tedavi ve yeni hayatlarına uyumlanmalarında hemşirelerin etkililiğinin önemini vurgulamaktadır.

Kaynaklar

- Akalin A, Şahin S. (2022). Türkiye'de Kadın Sağlığı Hemşireliği Alanında Yürütülen Lisansüstü Tezler Üzerine Bir Doküman İncelemesi. *Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 14(2), 345-353. <https://doi.org/10.5336/nurses.2021-85529>
- Akyıldız H, (2017). Mastektomi Sonrası Kadınların Tedavi Sürecine Göre Evde Bakım Gereksinimlerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Anbiyaie A, Abouali M, Dari G, Anbiyaie O, Anbiyaie A. (2020). Breast Reconstruction after Mastectomy in Women with Breast Cancer: A Systematic and Meta-Analysis Review. *World Journal of Plastic Surgery*, 9(1), 3-9. <https://doi.org/10.29252/wjps.9.1.3>
- Atalay Güldüren, B. (2022). Mastektomi Uygulanan Kadınlarda Telefonla İzlemin Benlik Saygısına ve Beden İmajına Etkisi. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Atmaca A. (2020). Mastektomi Ameliyatı Olan Hastaların İlaça ve Hastalığa Psikososyal Uyumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Okan Üniversitesi, İstanbul.
- Balkış Ç. (2022). Türkiye'de Hemşirelik Alanında Hematopoetik Kök Hücre Transplantasyonu ile İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Sağlık Profesyonelleri Araştırma Dergisi*, 4(2), 95-107.
- Beylikoğlu A. (2017). Aromaterapinin Mastektomi Öncesi Hastaların Anksiyeteleri Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Bican C. (2020). Mastektomi Nedeniyle Meme Rekonstrüksiyonu Uygulanan Kadınlarda Benlik Saygısı ve Cinsel Yaşam. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Calapai, M, Puzzo L, Bova, G, Vecchio DA, Blandino, R, Barbagallo A, et al. (2023). Effects of Physical Exercise and Motor Activity on Oxidative Stress and Inflammation in Post-Mastectomy Pain Syndrome. *Antioxidants*, 12(3), 643.
- Cengiz Açıl, H., (2013). Meme Koruyucu Cerrahi Uygulanan Hastalarla Modifiye Radikal Mastektomi Uygulanan Hastaların Yaşam Kalitelerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Çalışkan, İ. (2009). Mastektomi Ameliyatı Geçiren Hastaların Beden Algıları ve Eş Uyumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Deng C, Xie Y, Liu Y, Li Y, Xiao Y. (2022). Aromatherapy plus music therapy improve pain intensity and anxiety scores in patients with breast cancer during perioperative periods: a randomized controlled trial. *Clinical Breast Cancer*, 22(2), 115-120.
- Yaling Z, Guifen W, Yuying Z. (2023). Psychological nursing's impact on post-chemotherapy anxiety and sadness in breast cancer patients. *Archives of Clinical Psychiatry*, 50(3), 39-44.
- Günaydınlı A. (2018). Mastektomi Sonrası Memenin Yeniden Şekillendirilmesine Eğilim Ölçeği'nin Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Gürdil Yılmaz S. (2014). Mastektomi Ameliyatı Geçiren Hastalarda Progresif Gevşeme Egzersizlerinin Anksiyete ve Konfor Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana
- Izydorczyk B, Kwapniewska A, Lizinczyk S, Sitnik-Warchulska K. (2018). Psychological resilience as a protective factor for the body image in post-mastectomy women with breast cancer. *International Journal of Environmental Research And Public Health*, 15(6), 1181.
- Kazanç, Ş. (2023). Mastektomi Sonrası Web Destekli İnteraktif Hemşirelik Programının Öz Düzenleme Modeli 'ne Göre Beden Değeri, Bakım Bağımlılığı ve Hastalığa Psikososyal Uyum-Öz bildirim Düzeyleri Üzerine Etkisi: Karma Yöntem Çalışması. Doktora Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas
- Kefeli Çol, B. (2016). Mastektomi Olan Kadınlara Ve Eşlerine Sağlığı Geliştirme Modeline Göre Evde Verilen Eğitimin Aile İşlevselliği ve Yaşam Kalitesine Etkisi. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Kurt, Öncü. (2008). Mastektomi Ameliyatı Olmuş Meme Kanserli Kadınların, Mastektomi Sonrası Eş Uyumu İle Yalnızlık Düzeyinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, On dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Kurtar, S. (2021). Mastektomi Sonrası Hastaların Uyku Kalitesi ve Etkileyen Faktörler. Yüksek Lisans Tez, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Martins Faria B, Martins Rodrigues I, Verri Marquez L, da Silva Pires U, Vilges de Oliveira S. (2021). The impact of mastectomy on body image and sexuality in women with breast cancer: a systematic review. *Psicooncologia*, 18(1),91-115.
- Mete B. (2019). Mastektomi Sonrası Meme Rekonstrüksiyonu Yapılan Kadınlarda Benlik Saygısı ve Sosyal Görünüş Kaygısı İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Okan Üniversitesi, İstanbul.
- Nemli PA. (2015). Meme Kanserli Kadınlarda Mastektomi Sonrası Düzenli Egzersiz ve İzlemlerin Fiziksel Aktivite ve Yaşam Kalitesine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Öztürk D. (2013). Mastektomi Sonrası Uygulanan Meme Rekonstrüksiyonunun Kadının Cinsel Yaşamı Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Salman F. (2017). Mastektomi Yapılan Kadınlarda Sosyal Destek ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Tang WZ, Yusuf A, Jia K, Iskandar YHP, Mangantig E, Mo XS, et al. (2023). Correlates of stigma for patients with breast cancer: a systematic review and meta-analysis. *Supportive Care in Cancer*, 31(1), 55.

- Tosunöz İK. (2023). Ventrogluteal Bölgeye İntramüsküler Enjeksiyon: Hemşirelik Tezlerinin İncelenmesi. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 6(3), 770-779.
- Uzkeser H. (2022). Mastektomi Sonrası Gelişen Lenfödem ve Tedavi Yaklaşımı. Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Cerrahi Tıp Bilimleri Dergisi, 1(1), 13-18.
- Uzun G. (2009). Mastektomi Ameliyatı Olan Hastalarda Postoperatif Dönemde Hastaların Hemşirelik Bakımından Memnuniyeti ve Bireyin Sosyodemografik Özellikleri ile İlişkisinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Yeon S, Jeong A, Min J, Byeon J, Yoon Y. J., Heo J, et al. (2022). Tearing down the barriers to exercise after mastectomy: a qualitative inquiry to facilitate exercise among breast cancer survivors. *BMJ Open*, 12(7), e055157.
- Yeşil Demirci, P. (2019). Mastektomi Yapılan Meme Kanseri Kadınlarında Ayak Masajının Üst Ekstremitelerde Ağrı Şiddeti ve Yaşam Kalitesine Etkisi. Doktora Tezi. Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Yıldız, G. (2015). Mastektomi Olmuş Kadınların Beden İmajı Algıları, Kadınlar Ve Eşlerinin Evlilik Uyumları ve Cinsel Doyumları. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, İstanbul.
- Yılmaz Özdem. Ö. (2019). Menapoz Öncesi ve Sonrası Dönemde Mastektomi Girişimi Geçiren Kadınlarda Beden Beğenisi ve Cinselliğin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Karabük Üniversitesi, Karabük.
- Yutmaz, F. (2018). Mastektomi Öncesi Verilen Video Destekli Eğitimin, Ameliyat Sonrası Ağrı, Anksiyete ve Hasta Konforu Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.